

Záverečná karta projektu

Názov projektu Evidenčné číslo projektu **APVV-17-0199**

**Kultúrny produkt regionálneho múzea v kontexte objektívnej spoločenskej potreby:
Život v totalite v rokoch 1939-1945**

Zodpovedný riešiteľ **Mgr. Miroslav Palárik, PhD.**

Príjemca **Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre**

Názov pracoviska, na ktorom bol projekt riešený

Katedra histórie FF UKF v Nitre

Názov a štát zahraničného pracoviska, ktoré spolupracovalo pri riešení

Projekt nemal zahraničného spoluriešiteľa.

Udelené patenty/podané patentové prihlášky, vynálezy alebo úžitkové vzory, ktoré sú výsledkami projektu

V projekte neboli plánované výstupy tohto typu.

Najvýznamnejšie publikácie (knihy, články, prednášky, správy a pod.) zhrňujúce výsledky projektu – uveďte aj publikácie prijaté do tlače

Monografie:

v zahraničných vydavateľstvách:

1. PALÁRIK, Miroslav - MIKULÁŠOVÁ, Alena - HETÉNYI, Martin - ARPÁŠ, Róbert. The City and Region Against the Backdrop of Totalitarianism. Images from the Life in the Slovak Republic (1939-1945), Illustrated by the City of Nitra and Its Surroundings. Berlin: Peter Lang, 2018, 280 s. ISBN:978-3-631-74583-0 – link:

<https://www.peterlang.com/view/title/66198>

v domácich vydavateľstvách:

2. ŠTEINER, Pavol. Babylon armád 2 : boje medzi Hronom a Váhom, február - apríl 1945. Bratislava : Magnet Press, 2019. - 184 s. - ISBN 978-80-89169-65-8.

3. LEHOCZKÁ, Lýdia. Marginalizácia Rómov v kontexte ich života v totalite. Nitra : UKF, 2019. - 74 s. - ISBN 978-80-228-3173-4.

4. KOPPAN, Vladimír. Červený prívál. Boje medzi Váhom a Moravou, jar 1945. Bratislava: Magnet Press Slovakia, 2021, 152 s. ISBN 978-80-89169-75-7. <https://www.press.sk/dejiny-vojen-avojenskeho-umenia/cerveny-prival-boje-medzi-vahom-a-moravou-jar-1945/>

5. ELIAŠOVÁ, Silvia – ŠÍŠKOVÁ, Marica – PALÁRIK, Miroslav. Vybrané aspekty života v období slovenského štátu. Možnosti aplikácie témy v podmienkach regionálnych múzeí a osvetových inštitúcií. Bratislava: Paradigma Publishing, 2022, ISBN 978-80-973678-5-5.

6. RIGOVÁ, Viktória. Mládež nad priepasťou. Sociálna starostlivosť o (nielen) problémovú mládež na Slovensku v rokoch 1918 - 1945. Bratislava: Paradigma Publishing, 2022, 240 s. ISBN 978-80-973678-2-4.

7. ARPÁŠ, Róbert a kol. Od demokracie k autoritárstvu : Ponitrie v období autonómie (1938 - 1939). Nitra : UKF, 2021. - ISBN 978-80-558-1672-2.

<https://www.databazeknih.cz/knihy/od-demokracie-kautoritarstvu-ponitrie-v-obdobi-autonomie-1938-1939-480261>

Štúdie v rozsahu vedeckej monografie:

1. PALÁRIK, Miroslav – HASAROVÁ, Zuzana. Hospodárska a socioekonomická situácia v Nitre a v Nitrianskom okrese v období autonómie Slovenska. In *Studia Historica Nitriensia*, 2020, roč. 24, č. 2, s. 456-504.

2. PALÁRIK, Miroslav – MIKULÁŠOVÁ, Alena – HETÉNYI, Martin. „Odstúpte! Odstúpte všetci tí, čo hatíte prúd nového slovenského života!“ Nitra a nitriansky región v období autonómie. In ARPÁŠ,

Róbert a kol. *Od demokracie k autoritárstvu : Ponitrie v období autonómie (1938 - 1939)*. Nitra : UKF, 2021. - ISBN 978-80-558-1672-2, s. 39-92.

<https://www.databazeknih.cz/knihy/od-demokracie-kautoritarstvu-ponitrie-v-obdobi-autonomie-1938-1939-480261>

Učebnice vydané v SR:

1. PALÁRIK, Miroslav – MIKULÁŠOVÁ, Alena – HETÉNYI, Martin. Nitra a okolie v rokoch 1939-1945 : dejiny Nitry a okolia v školskej praxi : dejiny Nitry a okolia v školskej praxi. Nitra : UKF, 2020. - 126 s. - ISBN 978-80-558-1614-2.

2. PALÁRIK, Miroslav – MIKULÁŠOVÁ, Alena – HETÉNYI, Martin. Nitra a okolie v rokoch 1939-1945 : dejiny Nitry a okolia v školskej praxi (pracovný zošit). Nitra : UKF, 2020. - 196 s. - ISBN 978-80-558-1635-7.

3. PALÁRIK, Miroslav - MIKULÁŠOVÁ, Alena - HETÉNYI, Martin. *Nyitra 1939 – 1945. (Nyitra története az iskolai oktatáshoz). Kiegészítő tananyagok az általános- és középiskolák számára.* Nitra:

UKF v Nitre, 2021, 126 s. ISBN 978-80-558-1667-8.

4. BALLAY, Miroslav. *Kultúrna pamäť v súčasnom divadle : (príprava autorskej inscenácie zo života v totalite).* Nitra : UKF, 2021, 168 s. ISBN 978-80-558-1698-2.

štúdie v karentovaných časopisoch:

1. PALÁRIK, Miroslav - MIKULÁŠOVÁ, Alena. Revízia znakov, symbolov, pamätníkov a sôch v období autonómie a Slovenskej republiky 1938-1945. Príklad mesta Nitra. In *Historický časopis*, 2018, roč. 66, č. 3, s. 523-546. ISSN 0018-257 – link:

<http://www.historickycasopis.sk/index.php?id=hc32018>

2. ARPÁŠ, Róbert. Slovenská autonomistická mládež proti československej jednote. In: *Historický časopis*. - ISSN 0018-2575, roč. 67, č. 1 (2019), s. 157-171.

3. ARPÁŠ, Róbert. The Role of Faith in a Social Struggle Using the Example of the Pastoral Letter of the Slovak Bishops of November 1924. In: *Historický časopis*. - ISSN 0018-2575, roč. 67, č. 5 (2019), s. 839-850.

4. LEHOCZKÁ, Lýdia. Nariaďujeme, vyhlasujeme...! Výber diskriminačných opatrení voči Cigánom/Rómom na Slovensku v rokoch totality 1939 – 1945 spracovaný z fondov MV SR, Štátneho archívu v Nitre. In *Historický časopis*, 2020, roč. 68, č. 4, s. 723-734. -

<http://www.historickycasopis.sk/index.php?id=hc42020>

5. HASAROVÁ, Zuzana. Snahy o jazykové ovládnutie stredoeurópskej krajiny – počiatky Ľudových kurzov ruštiny v Československu. In *Historický časopis*, 2022, roč. 70, č. 3, s. 429-460. <https://www.historickycasopis.sk/index.php?id=hc32022-hasarova-snahy-o-jazykove-ovladnutie-stredoeurypskej-krajiny-pociatky-ludovych-kurzov-rustiny-v-ceskoslovensku>

štúdie v databázovaných časopisoch (SCOPUS, WOS):

1. HETÉNYI, Martin. Z každodenného života maďarskej menšiny na Slovensku v rokoch 1938-1945 (propaganda a jej formy). In *Kultúrne dejiny*, 2018, roč. 9, Supplementum, s. 76-112. ISSN 1338-2209 – link: <http://kulturnedejiny.ku.sk/index.php/archiv/2018>

2. ELIAŠOVÁ, Silvia. Motívy a metódy výskumu múzejného publika s dôrazom na podmienky slovenského múzejníctva. In *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, 2019, roč. 7, č. 1, s. 27-39. ISSN 1339-2204 – link:

http://www.muzeologia.sk/index_htm_files/mkd_eliasova.pdf

3. ŠTEINER, Pavol. Boje druhej svetovej vojny na juhozápadnom Slovensku v spomienkach priamych účastníkov, príslušníkov nemeckého Wehrmachtu. *Memoárová literatúra ako vojenskohistorický*

prameň. In: *Studia historica Nitriensia*. - ISSN 1339-2204, Roč. 23, č. 1 (2019), s. 171-192.

4. KRÁLOVIČ, Tomáš. Perzekúcia Rómov v slovenskom štáte v rokoch 1939–1945 – problematika pracovných útvarov vo fondoch Okresného, Župného a Policajného úradu v Nitre. In: *Studia historica Nitriensia*. - ISSN 1339-2204, Roč. 23, č. 2 (2019), s. 456-474.
5. HASAROVÁ, Zuzana. Indoktrinácia pofebruárovej spoločnosti. Kult osobnosti ako nástroj sovietskej československého občana. In *Kultúrne dejiny*, 2020, roč. 11, Supplementum, s. 329-354. ISSN 1338-2209. –
<http://kulturnedejiny.ku.sk/new/index.php/2020/11/26/supplementum-2020/>
6. ŠTEINER, Pavol. Obecny stan muzealnictwa wojskowego na Słowacji. In *Muzealnictwo*, 2020, Tomus 61, s. 66-74. Dostupné na:
<https://muzealnictworocznik.com/resources/html/article/details?id=204236>
7. HETÉNYI, Martin. Súdny proces so starostom Nitry Františkom Mojtom v roku 1946 v materiáloch Národného súdu. In *Studia Historica Nitriensia*, 2021, roč. 25, č. 1, s. 191-214.
<http://www.shnnitra.ff.ukf.sk/wp-content/uploads/Hetenyi.pdf>
8. RIGOVÁ, Viktória. Etablovanie Zemskeho ústredia pečlivosti o mládež v Bratislave a jeho okresných pobočiek v medzivojnovom Československu. In *Studia Historica Nitriensia*, 2021, roč. 25, č. 1, s. 131-152. <http://www.shnnitra.ff.ukf.sk/wp-content/uploads/rigova.pdf>
9. ŠTEINER, Pavol. Boje druhej svetovej vojny na juhozápadnom Slovensku v spomienkach priamych účastníkov, príslušníkov Červenej armády. Memoárová literatúra ako vojenskohistorický prameň. In *Studia Historica Nitriensia*, 2021, roč. 25, č. 2, s. 477-494.
<http://www.shnnitra.ff.ukf.sk/wpcontent/uploads/steiner.pdf>
10. ŠÍŠKOVÁ, Mária. Reflexia na proces vzniku inscenácie Dievča vo fúriku. In *Studia Historica Nitriensia*, 2022, roč. 26, č. 1, s. 245-285. ISSN 1338-7219. DOI: 10.17846/SHN.2022.26.1.245-285. <http://www.shnnitra.ff.ukf.sk/1678-2/>
- Usporiadané výstavy, divadelné predstavenia (1860 návštevníkov):
1. Výstava: Boli iní?, Ponitrianske múzeum v Nitre, 13. 12. 2019-2. 3. 2020 - 880 návštevníkov
 2. Vzdelávací program: Kam sa podeli nitrianski Židia? (Ponitrianske múzeum v Nitre, 12. 4. do 3. 5. 2022) – 470 návštevníkov
 3. Divadelné predstavenie: Dievča vo fúriku - 510 návštevníkov
- Prednášky a workshopy:
1. MIKULÁŠOVÁ, Alena. Life against the Backdrop of Totalitarianism: Slovakia: 1939-1945. Medzinárodný workshop: 20th Annual Czech and Slovak Studies Workshops, 18.– 21. marec 2021.
organizátor: University of Pittsburgh, USA -
<https://www.ucis.pitt.edu/creees/sites/default/files/images/documents/CSSW-POSTERS-2021.pdf>
 2. MIKULÁŠOVÁ, Alena. Visual manifestation of totalitarian regime in Public spaces on example of the Nitra town, Slovakia, 1939 – 1945 (17. 10. 2022, Roger Williams University, Bristol, Rhode Island, USA)
 3. MIKULÁŠOVÁ, Alena. The cultural product of regional museum in context of the objective social needs: Life in Totalitarianism 1939 -1945 (20. 10. 2022, Roger Williams University, Bristol, Rhode Island, USA)
 4. MIKULÁŠOVÁ, Alena - PALÁRIK, Miroslav. Liquidation of Political Plurality and Democratic Elements in the Administration during the period of Slovak Autonomy (October 6, 1938 - March 13, 1939): example of town Nitra. medzinárodná vedecká konferencia: Local Administration during the First and Second World War, 8.-10.9.2021, Organizátor: Masarykov ústav a archív AV ČR, Praha -
<https://www.mua.cas.cz/en/akce/local-administration-during-the-world-wars>
 5. BALLAY, Miroslav. Workshop: Ako na divadlo? v rámci festivalu Divadelná Nitra 2022 (23. – 28. 9. 2022)
 6. ARPÁŠ, Róbert. Čechoslováci alebo Slováci – slovenská otázka ako (de)stabilizačný faktor medzivojnového Československa. Medzinárodná konferencia: Europa Środkowo-Wschodnia w polityce międzynarodowej XX i XXI wieku (Stredná a Východná Európa v medzinárodnej politike 20. a 21. storočia), 26. 5. 2022, Štetínska univerzita, Poľsko
 7. BALLAY, Miroslav. Cultural memory in the educational process/Educational process in Slovakia. Prednáška na Katedre filozofie a logiky Fakulty sociálnych vied /National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek in Tashkent, 9. 12. 2022
 8. PALÁRIK, Miroslav. Múzea ako panoptikum alebo výstavné skrine národa? Podoby

expozičných priestorov vybraných slovenských múzeí v období druhej svetovej vojny - vystúpenie na konferencii s názvom: „Muzea v proměnách času: Ohlédnutí za historií a aktuálnimi trendy v muzejnictví“, IX. celorepublikové kolokvium, 3.-4.12.2019, Národní muzeum v Praze

9. MIKULÁŠOVÁ, Alena. „Correcting“ History: Manipulation of History on the Example of Photography 19th- 20th Century. Prednáška odprezentovaná dňa 17. 5. 2019 na University of Information Technology and Management in Rzeszow, Faculty of Administration and Social Science

10. MIKULÁŠOVÁ, Alena. Reklama na Slovensku 1938-1945. Prednáška odprezentovaná dňa 2. 4. 2019 na Katedre marketingovej komunikácie a PR Inštitúte komunikačných štúdií a žurnalistiky Fakulty sociálnych vied Univerzity Karlovej v Prahe

11. MIKULÁŠOVÁ, Alena. Slovenská republika 1939-1945 vo fotografii. Prednáška odprezentovaná dňa 23. 4. 2019 na Katedre žurnalistiky Fakulty sociálnych vied Univerzity Karlovej v Prahe.

Uplatnenie výsledkov projektu

Riešiteľmi navrhnutý kultúrny produkt pozostáva z viacerých komponentov, je na odberateľovi, akým spôsobom pristúpi k jeho distribúcii cieľovej skupine. Odberateľom projektu bolo Ponitrianske múzeum v Nitre, ktoré o produkt prejavilo záujem, vzhľadom na pozitívne ohlasy zo strany cieľovej skupiny. Za niekoľko dní prezentácie jednotlivých prvkov kultúrneho produktu ho videlo 1860 recipientov (edukačný program - 470 návštevníkov, divadelná inscenácia - 510 návštevníkov, výstava Boli iní? s podprogramom Hrajme sa spolu! - 880 návštevníkov), čo by pri kumulovanom vstupnom 5 € bolo viac ako 9000 €. Keďže produkt by mohol byť k dispozícii celoročne, zisk zo vstupného by bol ešte vyšší a teda návratnosť investície do produktu by bol v rozmedzí niekoľkých rokov, v závislosti od schopnosti dosiahnuť za jednotlivé položky čo najnižšiu nákupnú cenu. Súčasťou produktu sú: edukačný múzejný program (s alternatívou pre deti predškolského veku – podprogram: Hrajme sa spolu!), interaktívna výstava, divadelné predstavenie, komentovaná prechádzka ulicami mesta spojená s prácou s archívnymi dokumentami, doplnkové učebné texty spolu s pracovným zošitom a internetovou stránkou, ktoré je možné využiť v školskom prostredí. Edukačný múzejný program bol pripravený tak, aby mohol byť putovný, a teda nepotreboval špecifické výstavné stvárňovacie prostriedky. Zároveň je vytvorený na princípe jednoduchého pochopenia obmedzovania ľudských a občianskych práv v čase slovenského štátu v konkrétnom meste. Tento aspekt je ešte umocnený počas komentovanej prechádzky ulicami mesta. Cieľová skupina si tu nielenže utvrdzuje už nadobudnuté poznatky, ale je vtiahnutá do diania v danom období prostredníctvom vybraných archívnych dokumentov. Percipienti tým poznávajú reč prameňa, snažia sa ho interpretovať na základe práce s predchádzajúcimi informáciami a tieto prepájať so súčasnosťou. Dochádza tak nielen k poznaniu histórie regiónu, ale aj k poznaniu podstaty práce historika. Počas komentovanej prechádzky sú stimulované vyššie kognitívne funkcie. Interaktívna výstava Boli iní? si vyžaduje tradičnejšie výtvarné a výstavné stvárnenie prezentovanej problematiky, ale napriek tomu je možné ju považovať za putovnú a využívať ju v rôznych inštitúciách. Divadelná inscenácia je zase umeleckým stvárnením prezentovaného obdobia. Je založená na skutočnom príbehu, hoci je v nej využívaná i fikcia, avšak len v prípade dialógov, reálie zostávajú zachované. Doplnkový učebný text (Nitra a okolie v rokoch 1939-1945. (Dejiny Nitry a okolia v školskej praxi)) pre základné a stredné školy spolu s pracovným listom vhodne dopĺňajú ostatné komponenty kultúrneho produktu, rozoberajú tematiku dopodrobna v textovej podobe s množstvom názorného obrázkového materiálu. Texty vyšli aj v maďarskej jazykovej mutácii. Keďže plnofarebná tlač doplnkových textov pre jednotlivé školy by bola finančne náročná, riešitelia vytvorili internetovú stránku: <https://www.nitradejiny.ff.ukf.sk/>, na ktorej sú všetky texty, vrátane jednotlivých pracovných listov, zverejnené. Životaschopnosť jednotlivých komponentov kultúrneho produktu dokazuje niekoľko skutočností. Divadelné predstavenie Dievča vo fúriku bolo zaradené do programu mesta Nitra pri príležitosti osádzania Stolpersteine pre členov rodiny Starkovcov a Felsenburgovcov za prítomnosti veľvyslanca štátu Izrael a potomkov týchto rodín. O výstavný projekt Boli iní? prejavilo záujem občianske združenie Vila K, ktoré rekonštruuje architektonicky významnú stavbu v centre Nitry, dom rodiny Kollmannovcov.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v slovenskom jazyku

(max. 20 riadkov)

Cieľom projektu bolo vytvoriť kultúrny produkt pre regionálne múzeum (Ponitrianske múzeum v Nitre), ktorý by sa tematicky dotýkal obdobia slovenského štátu v rokoch 1939-1945. Cieľovou skupinou boli mladí ľudia - žiaci základných a stredných škôl. Dôležitým aspektom produktu bola jeho využiteľnosť kedykoľvek v priebehu školského roka a putovný charakter. Navrhnutý kultúrny produkt pozostáva z viacerých komponentov: edukačný múzejný program, interaktívna výstava, divadelné predstavenie, komentovaná prechádzka spojená s prácou s archívnymi dokumentami, doplnkové učebné texty s pracovným zošitom a internetovou stránkou, ktoré je možné využiť v školskom prostredí. Cieľová skupina prostredníctvom komponentov kultúrneho programu pochopí, do akej miery došlo k vplyvu politického režimu na život občanov v rokoch 1939-1945 a zároveň sa im tieto informácie viažu na prostredie, ktoré dôverne poznajú – svoje najbližšie okolie. Kultúrny produkt pre pamäťovo-fondovú inštitúciu je navrhnutý tak, aby spolupracovala s inými fondovými, kultúrnymi, osvetovými alebo vzdelávacími inštitúciami v regióne.

Za štyri a pol roka riešenia projektu publikovaných sedem vedeckých monografií, z toho jedna vyšla v prestížnom zahraničnom vydavateľstve Peter Lang, dve štúdie v rozsahu vedeckej monografie, dva doplnkové učebné texty, jeden pracovný zošit a jedna vysokoškolská učebnica, päť štúdií v karentovaných domácich časopisoch, desať prác v ostatných databázovaných časopisoch (SCOPUS, WoS) a viacero príspevkov v zborníkoch a odborných časopisoch. Výsledky vedeckého výskumu boli prezentované pred vedeckou i laickou obcou. Za najvýznamnejšie prednášky a workshopy považujem vystúpenia Dr. Aleny Mikulášovej na Roger Williams University v USA, Pittsburskej univerzite v USA, ako aj na iných univerzitných pracoviskách. Za nemenej dôležité považujem aj vstúpenia iných riešiteľov projektu na rôznych podujatiach v zahraničí alebo na Slovensku. Vďaka riešeniu projektu bola nadviazaná užšia spolupráca s pracovníkmi Pamätníka a archívu Yad Vashem v Izraeli.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v anglickom jazyku (max. 20 riadkov)

The goal of the project was to create a cultural product for the regional museum (Ponitrianske múzeum in Nitra), which would thematically relate to the period of the Slovak state between the years 1939-1945. The target group was young people - pupils of primary and students of secondary schools. The proposed cultural product consists of several components: an educational museum programme, an interactive exhibition, a theatrical performance, a commented walk through city streets connected with work with archival documents, textbook and workbook dealing with regional history contexts and a website that can be used for educational purposes. Through the components of the cultural program, the target group will understand impact of the political regime in Slovakia between the years 1939-1945 on the lives of citizens in Nitra and its surrounding. The cultural product for the memory preserving institution was designed in order to cooperate with other cultural or educational institutions in the region.

During the four and a half years of the project, seven scientific monographs were published, one of them was published by the prestigious foreign publisher Peter Lang, two studies in the scope of a scientific monograph, two textbooks, one workbook and one university textbook, five studies in domestic journal indexed in current content index, ten studies in journals databased in SCOPUS or WoS and several articles published as conference proceedings or articles in various non databased journals. The results of scientific research were presented to the scientific and lay community at various occasions. Most important lectures and workshops were delivered by Dr. Alena Mikulášová at Roger Williams University in the USA and at the University of Pittsburgh in the USA, as well as at other foreign and domestic universities. Thanks to the project, closer cooperation was established with the staff of the Yad Vashem Memorial and Archive in Israel.